

NARCIS DORIN ION

MĂRTURIA UNUI ISTORIC SINGURATIC

Convorbiri cu academicianul DINU C. GIURESCU

Mărturia unei vieți dedicate istoriei

După succesul de public de care s-a bucurat cartea *Despre cultura de ieri și românii de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodorescu* – apărută în condiții grafice deosebite la Editura RAO în anul 2017 –, propunem iubitorilor de istorie o carte despre viața și activitatea unuia dintre patriarhii istoriografiei române, academicianul Dinu C. Giurescu. Este o carte cu valoare de document, pe care am intitulat-o *Mărturia unui istoric singuratic. Convorbiri cu academicianul Dinu C. Giurescu*. Cartea poartă acest titlu pentru că regretatul profesor Dinu C. Giurescu s-a considerat întotdeauna un „călăreț singuratic” în profesia de istoric, neînregimentat în colective de cercetare sau în instituții care să îi dicteze ce și cum să scrie. A lucrat în tinerețe alături de neuitatul său părinte, academicianul Constantin C. Giurescu – de la care a deprins acribia cercetării și alături de care a scris *Istoria românilor* –, după care și-a construit cariera de unul singur, alegându-și cu grijă subiectele lucrărilor, fie ele de istorie medievală, de istorie a patrimoniului sau de istorie contemporană, căreia i s-a dedicat în ultimele trei decenii.

Continuând seria interviurilor cu istoricii de seamă ai momentului – inaugurată în 2016 cu lucrarea *Portretul unui aristocrat al spiritului. Convorbiri cu academicianul Dan Berindei*, care va fi reeditată la Editura RAO în anul Centenarului Marii Uniri –, am considerat o datorie de suflet realizarea unei cărți dedicate academicianului Dinu C. Giurescu, de care m-a legat o colaborare veche și statornică. În urmă cu peste două decenii, în anii 1996-1997, domnul Dinu C. Giurescu mi-a fost profesor la Facultatea de Istorie a Universității București și atunci am învățat cu toții adevărata istorie a României de după 1945. Imediat după terminarea studiilor universitare, am avut onoarea de a fi, în anii 1997-1999, preparator la catedra de istorie a românilor a Facultății de Istorie din București, unde am susținut seminarii la cursurile de istorie contemporană a României predate de domnii profesori Ioan Scurtu, Mihai Retegan și Dinu C. Giurescu. Au

fost pentru mine anii minunați ai tinereții, cu întâlniri care aveau să mă marcheze intelectual și profesional. O astfel de întâlnire a fost cea cu profesorul Dinu C. Giurescu.

Ulterior, viața m-a dus pe alte drumuri, tot culturale – la Editura Fundației Culturale Române, Ministerul Culturii și Cultelor, Muzeul Național Bran sau Muzeul Național Peleş –, dar mi-a fost dat să mă reîntâlnesc cu domnul profesor Dinu C. Giurescu în anii 2003-2006, când pregăteam teza de doctorat dedicată *Elitelor și arhitecturii rezidențiale în Țările Române (sec. XIX-XX)*, sub coordonarea domnului prof. univ. dr. Ioan Opreș. Am avut șansa unică și extrem de onorantă ca din comisia care a validat lucrarea mea de doctorat să facă parte trei istorici de prestigiu, distinși membri ai Academiei Române, domniile Dan Berindei, Răzvan Theodorescu și Dinu C. Giurescu. Pentru tot ce am învățat de la domniile lor, pentru tot ce au însemnat în formarea mea profesională, le exprim și aici întreaga mea grațitudine.

Date fiind aceste circumstanțe, după cele două lucrări dedicate academicienilor Dan Berindei și Răzvan Theodorescu, cea de a treia – care îl are în centru pe academicianul Dinu C. Giurescu – se așază firesc în acest triptic închinat magiștrilor mei. Când m-am revăzut, după mulți ani, cu domnul academician Dinu C. Giurescu și i-am propus realizarea unei astfel de cărți, domnia sa a îmbrățișat acest proiect cu un entuziasm molipsitor și încurajator pentru mine. Am socotit – ca și Domnia Sa – că reîntâlnirea noastră pentru culegerea acestei mărturii de viață a fost un dar de la Dumnezeu! La vârsta patriarhilor, domnul profesor Giurescu a avut răbdarea de a răspunde pe larg, pe parcursul multor întâlniri de neuitat, nenumăratelor mele întrebări legate de viața și opera domniei sale. Gândul nostru a fost să oferim publicului o mărturie sinceră despre omul și istoricul Dinu C. Giurescu, despre familia sa, despre confrăți și despre istoria, mai veche sau mai recentă, a poporului din care se trage și pe care îl iubește necondiționat, chiar dacă uneori nu ezită să îi arate neîmplinirile. A făcut-o, cu statornicie după 1990, în cadrul multor emisiuni la radio și televiziune, și o face și în această carte, cu gândul de a trage un semnal de alarmă că drumul pe care mergem nu e totdeauna cel mai potrivit.

Fiind vorba despre o mărturie provocată, cartea aceasta urmărește firul cronologic al vieții domnului academician Dinu C. Giurescu, pornind de la evocarea strămoșilor săi din Chiojdul Buzăului, de care este foarte mândru. De aici s-a ridicat, din țărani înstăriți, Constantin Giurescu, bunicul eroului cărții noastre, cel care avea să devină în scurta sa viață întemeietorul studiilor de istorie socială și membru al Academiei Române. Fiul său, Constantin C. Giurescu, avea să ducă cercetarea istorică mai departe, fiind cel mai tânăr autor al unei sinteze de *Istoria românilor*, lucrare care propunea o nouă metodă de scriere a istoriei, clară, concisă și pe înțelesul marelui public, fapt ce i-a asigurat succesul în perioada interbelică și după 1990. Figura lui Constantin C. Giurescu apare pe tot parcursul cărții – ca părinte, ca profesor și istoric, ca om politic interbelic sau, între 1950 și 1955, ca deținut în penitenciarul de la Sighet –, fiind prezentată cu admirație de fiul care a urmat aceeași carieră de istoric, din pasiune, nu dintr-o datorie de onoare. Putem vorbi, astfel, de o adevărată dinastie de istorici a neamului Giureștilor, chiar dacă profesorul Dinu C. Giurescu nu era foarte încântat de această sintagmă, care exprimă totuși o realitate de necontestat.

Din partea mamei – Maria-Simona Mehedinți, considerată „sufletul casei” și evocată cu firească nostalgie în paginile acestui volum – ascendența domnului Dinu Giurescu coboară în ținuturile Vrancei, cu strămoși mocani, negustori și viticultori. Între ei se detașează figura ilustră a bunicului Simion Mehedinți, marele geograf și intelectual de frunte al României interbelice, creator de școală și membru marcant al

Academiei Române. În aceste evocări apare și bunica Maria Mehedinți, în a cărei casă din București nepoții făceau tot felul de năzdrăvănii copilărești.

Evident, dialogurile prezentate în această carte sunt axate pe două teme mari: conturarea cât mai exactă a biografiei academicianului Dinu C. Giurescu și gândurile domniei sale despre istoria și destinul românilor în ultimul secol. Viața profesorului Dinu C. Giurescu a fost marcată puternic de evoluția politică a României, de la perioada interbelică și comunismul distructiv, până la democrația noastră originală de după 1990. Cum fiecare epocă și-a pus amprenta pe viața tuturor, cu transformări dramatice și supraviețuiri miraculoase, nici familia Giurescu nu a scăpat de amprenta vremurilor. Viața tihnită a unor intelectuali – proprietari ai unei case în centrul Bucureștiului, a două case de vacanță la Predeal și Mangalia și chiar ai unei moșii viticole în Odobești – care au făcut carieră în profesie și în politică (Constantin C. Giurescu a fost profesor universitar, director de institut, deputat, rezident regal și ministru în vremea regelui Carol al II-lea) avea să fie răsturnată dramatic de schimbările politice de după cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru familia Giurescu aveau să vină, chiar din 1946, vremuri grele, cu confiscarea caselor și a proprietăților funciare, cu evacuarea din casa de la București și mutarea într-o cameră insalubră de la periferie, culminând cu arestarea lui Constantin C. Giurescu și încarcerarea sa în penitenciarul de la Sighet.

Profesorul Dinu C. Giurescu nu a putut uita toate aceste drame care i-au marcat destinul și cărora a încercat să le dea o explicație istorică în convorbirile noastre. Neavând șansa de a pleca din țară – așa cum au făcut-o mulți tineri din înalta societate în anii 1944-1947 –, tânărul absolvent de istorie Dinu C. Giurescu nu și-a putut găsi rostul în domeniul cercetării sau învățământului, la un institut de istorie sau la Universitate, cum ar fi fost firesc, ci la Sovromconstrucții nr. 6, ca normator pe unul dintre șantierele Republicii Populare Române. Chiar și aici, timp de șase ani și patru luni – între 1950 și 1955, răstimp în care tatăl său ispășea la Sighet vina de a fi fost demnitar în anii regimului regelui Carol al II-lea –, tânărul Dinu Giurescu a găsit puterea de a supraviețui, alături de prieteni și colegi de generație, cum au făcut-o atâția în acele vremuri, cu speranța că se va putea întoarce, cândva, la meseria de istoric.

O va face, începând cu anul 1956, când va reuși să se angajeze ca îndrumător la Muzeul de Artă al RPR, unde timp de opt ani se va ocupa de studierea patrimoniului artistic – la București sau la palatul din Mogoșoaia – și de organizarea unor expoziții de marcă (în care a avut misiunea de a-l însoți chiar pe Petru Groza). Tot din această perioadă, din 1959, datează și publicarea primului studiu de istorie, dedicat anafornitelor brâncovenești și publicat în Glasul Bisericii, cu aprobarea patriarhului Justinian Marina, cel care îl va ajuta pe Constantin C. Giurescu să se mute în două camere dintr-o casă parohială, ceea ce reprezenta un salt uriaș față de locațiile inițiale în care au fost aruncați membrii familiei Giurescu. Era debutul unei cariere științifice de cercetător ce se va întinde pe parcursul a peste cinci decenii de activitate, concretizată de nenumărate monografii, studii și articole dedicate istoriei noastre.

În paralel cu reabilitarea profesională a istoricului Constantin C. Giurescu – după o întâlnire memorabilă cu Petru Groza, povestită detaliat în carte –, s-a petrecut schimbarea și pentru Dinu C. Giurescu, care a urmat o carieră didactică de peste două decenii, predând istoria diplomației românești la Ministerul Afacerilor Externe (unde a lucrat în calitate de cercetător, timp de patru ani) sau cursuri de istorie și civilizație europeană la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” (predând aici din 1968 până în 1987). A fost o perioadă rodnică în activitatea domnului profesor Dinu C. Giurescu, în care și-a putut susține doctoratul (în 1968) și a publicat mai multe lucrări despre Evul Mediu românesc. Anii ultimi

ai dictaturii ceaușiste au adus cu ei demolările din cadrul „sistemizării” urbane, ceea ce a provocat reacția publică a unor intelectuali de marcă. Între ei, situându-se „pe aceeași baricadă” a apărării monumentelor istorice, s-au aflat Răzvan Theodorescu și Dinu C. Giurescu, care au avut curajul de a semna memorii de protest către Nicolae Ceaușescu, cum a fost în cazul demolării ansamblului mănăstirii Văcărești. În plus, istoricul Dinu C. Giurescu a considerat că memoria peliculei va reține pentru eternitate imaginea vechiului București și a început, în anii demolărilor furibunde din capitală, să fotografieze monumentele care dispăreau sub lama buldozerelor. Toate aceste mărturii fotografice vor ilustra lucrarea *Distrugerea trecutului României*, pe care profesorul Giurescu o va redacta în Statele Unite ale Americii, în anul de grație 1989, și care a cunoscut un binemeritat succes, atât în Marea Britanie, cât și în România, după 1990.

În cadrul sistemizării urbane, în București avea să cadă victimă, în 1987, și casa familiei Giurescu din strada Berzei nr. 47, evocată atât de melancolic în paginile acestei cărți. Drama demolării casei părintești care pentru istoricul Dinu C. Giurescu a echivalat cu ștergerea trecutului și a memoriei copilăriei, tinereții și maturității – a fost picătura care a umplut paharul și l-a convins să ceară definitiv plecarea din țară. Cei doi ani de exil în Statele Unite ale Americii (1988-1990) nu au fost o soluție pentru istoricul Dinu C. Giurescu, care mărturisește în această carte că nu și-a găsit rostul pe „tărâmul făgăduinței”. Rostul său era, firește, în țară, unde va reveni imediat la începutul anului 1990, când se va reîncadra ca profesor la Facultatea de Istorie a Universității București, unde a ținut cursuri speciale, cursuri generale, seminarii pentru masterat și a condus lucrări de doctorat. Aici, în România democratică de după 1990, o voce ca a domnului Dinu C. Giurescu s-a făcut puternic auzită timp de două decenii și jumătate. Aici va veni și recunoașterea academică pentru Dinu C. Giurescu, care va fi ales în 1990 membru corespondent al Academiei, pentru ca în 2001 să devină membru titular, iar în 2014-2015 vicepreședinte al înaltului for cultural.

Aici, în mijlocul cetății, în mijlocul studenților, și-a regăsit profesorul Giurescu vocația de istoric. Aici va activa profesorul Giurescu pe tărâmul protejării patrimoniului cultural, ca președinte al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor sau ca director general al Muzeului Țăranului Român (2001-2005, într-un mandat marcat de împliniri și profunde dezamăgiri). Și tot aici, în țara sa, Dinu C. Giurescu va scrie cărțile dedicate istoriei contemporane a României, în care va încerca să explice – pe baza documentelor descoperite în arhivele americane și românești – instaurarea și consolidarea regimului comunist. Toate aceste lucrări de istorie vor fi încununare de coordonarea și redactarea – cu contribuții esențiale din partea profesorului Dinu C. Giurescu – a volumelor IX și X din tratatul de Istoria Românilor, publicat sub egida Academiei Române.

Aici, în apartamentul din Piața Victoriei, în care profesorul Dinu Giurescu a locuit din 1990, am avut bucuria de a mă reîntâlni cu domnia sa pentru a culege mărturia unei vieți dedicate istoriei, patrimoniului și monumentelor României. Pe lângă aceste amintiri biografice – legate de istoria familiei Giurescu –, regăsim în carte gândurile profesorului despre evoluția României după 1990, când toată lumea a sperat în schimbarea economică și socială. Convins că lucrurile nu s-au petrecut întocmai așa, profesorul Giurescu rostește, fără menajamente, adevăruri dureroase despre neputințele și interesele care au blocat realizarea speranțelor din decembrie 1989. Într-o lume globalizată, într-o Europă comună, în care pentru unii istoria nu mai are nicio valoare, profesorul Dinu C. Giurescu se pronunță ferm pentru păstrarea istoriei și a identității culturale naționale, ca mijloc de supraviețuire. Poate că apariția în anul Centenarului Marii

Uniri a acestei cărți dedicate academicianului Dinu C. Giurescu îi va îndemna pe mulți tineri să-și iubească mai mult țara și istoria.

Dialogurile care stau la baza acestei cărți au fost înregistrate pe parcursul multor întâlniri cu academicianul Dinu C. Giurescu¹. Transcrierea și adnotarea convorbirilor a născut, firesc, alte întrebări din partea mea și alte răspunsuri din partea profesorului Giurescu, desfășurate în primele luni ale anului 2018. Din păcate, la 24 aprilie 2018 academicianul Dinu C. Giurescu a încetat din viață, lăsând un gol imens în istoriografia și cultura română. Prin trecerea sa din această lume, am pierdut cu toții o mare conștiință civică și patriotică și un istoric devotat neamului său, pe care l-a iubit pătimiș. Toate aceste convorbiri vor rămâne de neuitat pentru mine – studentul, asistentul și doctorandul de odinioară al profesorului Dinu C. Giurescu. În același timp, îmi rămâne și regretul infinit că profesorul Dinu C. Giurescu a plecat dintre noi cu puțin timp înainte de apariția acestei cărți, în a cărei realizare s-a implicat atât de mult în ultimul său an de viață. Am sperat că ne va fi alături în momentul apariției și lansării cărții, dar domnia sa mi-a spus, într-o după-amiază de decembrie 2017, cu sumbră premoniție, cuvinte pe care nu le pot uita: „Dragă, cartea aceasta o vei lansa tu, singur, în vară, când eu nu voi mai fi!” Mă consolează oarecum gândul că profesorul Dinu C. Giurescu a reușit să vadă transcrierea tuturor convorbirilor noastre și forma finală a cărții, înainte de a fi predată spre tipar.

Lucrarea *Mărturia unui istoric singuratic. Convorbiri cu academicianul Dinu C. Giurescu* este completată cu o serie de articole ale domnului academician Dinu C. Giurescu despre o problemă care l-a frământat în ultimii ani ai vieții: regionalizarea României. Memoriile de protest ale domniei sale împotriva demolării monumentelor istorice și a „sistematizării urbane” nu puteau lipsi din această carte dedicată istoricului Dinu C. Giurescu. Volumul se încheie cu un curriculum vitae și un memoriu de activitate care cuprind toate lucrările științifice ale academicianului Dinu C. Giurescu.

*

Am avut onoarea de a putea asocia acestui proiect editorial două voci marcante ale istoriografiei contemporane: domnul academician Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, și domnul academician Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române. Pentru paginile emoționante în care domniile lor au evocat viața și activitatea academicianului Dinu C. Giurescu, le exprim încă o dată întreaga mea grațitudine.

Pentru ajutorul neprețuit acordat pe parcursul redactării acestei cărți, aduc cele mai calde mulțumiri doamnei Lia Ioana Ciplea, care a citit cu acribie manuscrisul și cu care am discutat îndelung pe marginea mărturisirilor academicianului Dinu C. Giurescu. Fără sprijinul necondiționat al domniei sale realizarea acestei cărți nu ar fi fost posibilă.

Dr. Oana Ilie și dr. Mircea-Alexandru Hortopan au realizat o lectură atentă și avizată a acestor convorbiri, cu prețioase sugestii de redactare, fapt pentru care le aduc sincere mulțumiri.

---

¹ Înregistrarea interviurilor a avut loc în locuința din București a academicianului Dinu C. Giurescu, în zilele de 14-17, 21-23, 29-30 noiembrie 2017, 1-2, 4-6, 9 și 14-15 decembrie 2017.

Mărturia unui istoric singuratic. Convorbiri cu academicianul Dinu C. Giurescu

Autor NARCIS DORIN ION

Mulțumiri speciale îi adresez domnului Ovidiu Enculescu, directorul general al Editurii RAO, care și-a asumat editarea acestei cărți cu același entuziasm cu care a susținut, în 2017, apariția unui alt volum al meu: *Despre cultura de ieri și românii de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodorescu*.

Cea mai mare parte a fotografiilor cu care am ilustrat acest volum provine din arhiva personală a domnului academician Dinu C. Giurescu. Alte imagini ne-au fost puse la dispoziție de către doamnele Lia Ioana Ciplea, Marina Giurescu-Vlah (fiica regretatului istoric) și Alina-Bianca Bălan (Academia Română), cărora le adresez aici alesele mele mulțumiri.

Dr. Narcis Dorin ION